

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1127576/8

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב מאיר פרימן – אב"ד, הרב מאיר קאהן, הרב יצחק רפפורט

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד דוד טובול)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יוסי ויצמן)

הנדון: קביעת סמכות בין לאומית ו'פורום נאות'

החלטה

לפני בית הדין בקשה לקביעת סמכות שיפוט בין לאומית.

הבעל הגיש לבית הדין תביעות גירושין, משמורת והסדרי שהות ורכוש שנכרכו לתביעת הגירושין.

רקע

הצדדים אזרחי ישראל, נישאו בישראל ביום ה' במרחשוון תשס"ו (10.11.2005), ולהם ארבעה ילדים ילידי 2007, 2009, 2010 ו-2012. הוריהם של שני הצדדים מתגוררים בארץ, לשני הילדים הקטנים שנולדו בארצות הברית דרכון אמריקאי.

בתאריך י"ז בכסלו תש"ע (4.12.2009) נסעו הצדדים לארצות הברית כאשר ברשותם אשרת שהייה שלא למטרות הגירה. תחילה אשרת לימודים, ואחר כך אשרת עבודה לתקופה מוגבלת של שש שנים, שהוענקה לבעל עד להשלמת פרויקט בנייה בלאס וגאס שבו הועסק. חברת הבנייה שייכת להורי הבעל, והיא מבצעת פרויקטים בארצות הברית ובישראל.

לדברי הבעל אין לאישה אשרת שהייה ברת תוקף, מלבד שהייה באשרת תייר מוגבלת לשלושה חודשים. האישה התבקשה להציג לבית הדין ראיות מאושרות באפוסטיל של אשרות שהייה ברת תוקף. האישה לא הציגה את המסמכים המבוקשים. אומנם לאחר עיון בתביעה שהוגשה לבית המשפט בנבדה ביום כ"ח בסיוון תשע"ז (22.6.2017), עולה שלטענת האישה יש לה אשרת שהייה מסוג r-1, האשרה המיועדת לאנשי דת ולעובדים דתיים בעלי אורח חיים דתי בעלי תפקיד דתי. תוקף האשרה לשלושים חודש, ואפשר להאריך את האשרה לשלושים חודשים נוספים – סך הכול חמש שנים.

בפני בית הדין טענה האישה שבכוונתה להגיש בקשה לאשרת עבודה (גריין קארד). לא הוצגה כל אסמכתה בנוגע להגשת בקשה, אישור או היענות לבקשה מעין זו. בדיון שהתקיים בבית הדין, לא טענה האישה שיש ברשותה אשרת ברת תוקף.

להלן פרטים מתוך אתר ה-USDHS (המשרד להגנת המולדת) וסוכנות ה-USCIS המופקד על מתן אשרות כניסה לארצות הברית:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

R-1 Temporary Nonimmigrant Religious Workers

An R-1 is a foreign national who is coming to the United States temporarily to be employed as a minister or in another religious vocation or occupation at least part time (average of at least 20 hours per week) by

:

- A non-profit religious organization in the United States;*
- A religious organization that is authorized by a group tax exemption holder to use its group tax exemption; or*
- A non-profit religious organization which is affiliated with a religious denomination in the United States.*

This visa program is intended for religious workers whose lives are dedicated to religious practices and functions, as distinguished from secular members of the religion.

To qualify, the foreign national must have been a member of a religious denomination having a bona fide non-profit religious organization in the United States for at least two years immediately before the filing of the petition.

....

Period of Stay

USCIS may grant R-1 status for an initial period of admission for up to 30 months. Subsequent extensions may be granted for up to an additional 30 months. The religious worker's total period of stay in the United States in R-1 classification cannot exceed five years (60 months). USCIS counts only time spent physically in the United States in valid R-1 status toward the maximum period of stay.

...

Dual Intent

Nonimmigrant religious workers must maintain the intent to depart the United States when their nonimmigrant stay expires. At the same time, USCIS may not deny a nonimmigrant petition, application for initial admission, change of status, or extension of stay in R classification solely on the basis of a filed or an approved permanent labor certification application or a filed or approved immigrant visa petition.

www.uscis.gov/working-united-states/temporary-workers/r-1-temporary-religious-workers/r-1-temporary-nonimmigrant-religious-workers

על פי המופיע באתר של משרד ההגירה האמריקאי. האשרה ניתנת על בסיס כוונה לעזוב את ארצות הברית.

האישה הפסיקה לעבוד בארצות הברית עוד טרם ההגעה לישראל, וגם לולי כך אין לה עבודה במסגרת המותרת על פי אשרת השהייה שברשותה, מאחר שהוראת השפה העברית לא נחשבת כמשרה דתית.

כמו כן, לא הוצג לבית הדין מועד פקיעת אשרת השהייה או חידושה, אולם מעיון בחומרים שהוגשו לערכאות אחרות עולה כי האישה טענה שאשרת השהייה בתוקף עד ל־3.2019 וניתנת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אפשרות למתן אורכה לעוד שלושים חודשים. אין לפנינו מסמכים אוטנטיים המאשרים את טענותיה, כמו כן, לאור הנתונים האישיים של האישה ספק אם ההארכה תאושר.

ביום ג' בסיוון תשע"ז (28.5.2017) הגיעו הצדדים לארץ. לטענת הבעל, רכוש הצדדים נשלח לארץ באמצעות מכולה ביום א' בשבת תשע"ז (28.1.2017) (וכמו שציינ גם בית המשפט בנבדה שרכוש הצדדים לא נמצא בארצות הברית).

לדברי הבעל, החזרה לארץ נעשתה לאחר תום השהייה בארצות הברית.

לדברי האישה כוונת הצדדים הייתה לשהייה קצרה בת שישה ימים לצורכי ביקור בלבד, והבעל כפה עליה ועל הילדים את המשך השהייה במרמה באמצעות העלמת הדרכונים כדי למנוע את שובם לחו"ל. לדבריה, לא הייתה להם כל כוונה לשוב ולשהות בישראל.

ביום ד' בסיוון תשע"ז (29.5.2017) הגיש הבעל בקשה ליישוב סכסוך.

ביום כ"ח בסיוון תשע"ז (22.6.2017) הגישה האישה תביעה בבית המשפט בנבדה.

בעת הגשת התביעות בבית הדין בישראל ובעת מתן ההחלטות הראשונות במסגרת התיק שבפנינו לא היו הליכים עומדים בבית המשפט בארצות הברית. כמו כן הבקשה להשבת הילדים לארצות הברית בהתאם לאמנת האג הוגשה לבית המשפט לענייני משפחה ביום י"ח באב תשע"ז (10.8.2017), לאחר תחילת ההליכים בבית הדין.

האישה הגישה שלא בסמכות תביעות לבית המשפט לענייני משפחה בנושא רכוש ומשמורת, וזאת בטרם הגשת הבקשה להשבת הקטינים בהתאם לאמנת האג.

בהעדר ראיה אחרת, עולה שהצדדים שהו בארצות הברית באשרת שהייה לצורך עבודה זמנית של הבעל. לדברי האישה, היא עבדה בהוראה בארצות הברית במוסדות יהודיים בלאס וגאס. אולם לאחר שהבעל הכפיש את שמה נאלצה לעזוב את עבודתה הקבועה, ואין לה מקום עבודה קבוע בארצות הברית התואם את אשרת השהייה שלדבריה ניתן לה, ולכאורה גם מבחינה מהותית אין תאימות בין אורח חייה להיקף עבודתה ולאשרה שברשותה.

הבעל סיים את עבודתו בארצות הברית במסגרת עבודתו בחברה השייכת לאביו, והוא מועסק כיום בפרויקט בארץ ב[...] כך אפשר לקבוע שמקום עבודתו של הבעל הוא כיום בישראל, האישה לא הציגה אסמכתאות בנוגע לאפשרות המשך העסקתו של הבעל בעבודה מסודרת וחוקית בארצות הברית.

לבקשת בית הדין הצהיר הבעל שבכוונתו להמשיך ולשהות בישראל ולקבוע בה את מקום מושבו עם הילדים. בעת שהיית הצדדים למדו הילדים בארץ עד לחזרתם בצו בית המשפט לארצות הברית.

לאישה תביעות רכושיות נגד הבעל. במסגרתן היא תובעת בעלות על נכסים בארץ ובארצות הברית, הנכסים בארצות הברית אינם רשומים על שם הבעל, האישה ביקשה להטיל עיקולים על הנכסים שאינם רשומים על שם הבעל בארצות הברית, ובקשתה נדחתה בבית המשפט בנבדה.

לדברי האישה, הבעל הבריח סכום של 218,390 דולר ארצות הברית לארץ, המיטלטלין של הצדדים נשלחו לארץ, וכך בפועל לא נשארו לצדדים נכסים משמעותיים בארצות הברית. וכמו כן, הנכסים הרשומים על שם הבעל נמצאים בישראל. לדברי האישה את הבית שבו התגוררו הצדדים הוצע הבעל לשכירות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במסגרת ההליכים בהתאם לאמנת האג, הוחזרו הילדים לארצות הברית מתוך הסכמה דיונית ללא החלטה לגופם של טענות בדבר חטיפה. הבעל הצהיר שבדעתו להגיש בקשה מסודרת לרשויות בארצות הברית להשבת הילדים לישראל.

היום האישה והילדים שוהים בארצות הברית על בסיס ההסכמות שהתקבלו בבית המשפט, האי-האב עומד להתחיל בעבודה בפרויקט בישראל.

דיון והכרעה

הנושאים העומדים להכרעה כדי לקבוע אם לבית הדין קיימת סמכות דיון הם: ראשית, סמכות הדיון בהתאם לדין הפנימי, קרי: סמכות הדיון לפי חוק בתי הדין הרבניים, ולאחר מכן אם קיימת סמכות מבחינה החוק הפנימי, יש להכריע היכן הוא הפורום הנאות (convenient forum) להתדיינות אם קיימים הליכים תלויים ועומדים בארץ זרה.

סמכות בין לאומית

בהתאם לסעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, תשי"ג – 1953 סמכויות בית הדין בנושאי נישואין וגירושין, ובנושאים הנלווים – בהתאם לסעיף 3 לחוק, הן:

ענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל אזרחי המדינה או תושביה יהיו בשיפוטם הייחודי של בתי דין רבניים.

אין חולק שהצדדים המתדיינים בפנינו הם אזרחי ישראל. יתרה מכך, בהתאם לדבריהם בפני בית הדין אין להם מעמד חוקי של תושבות קבע מחוץ לישראל. בעת הגשת תביעת הבעל היו הצדדים הנוגעים בדבר בגבולות ישראל מבחינה פיזית, המיטלטלין, הכספים והנדל"ן הרשומים על שם מי מהצדדים נמצאים בישראל, ויתרה מכך: החזרה לארץ נעשתה סמוך ונראה לפקיעת אשרת השהייה של הבעל בארצות הברית.

אמת שכיום האישה מעלה טענות שהשהייה בעת הגשת התביעה הייתה בעל כורחה, אולם כאשר נבחן את המעמד החוקי של הצדדים, את מקום נכסי הצדדים, את מקום עבודתו של הבעל, וכן את משלוח המיטלטלין ותכולת הבית בחודש ינואר לישראל, הרי שמבחינה עובדתית התובע שוהה בישראל ומתכוון להתגורר בה וגם האישה נכחה כאזרחית בישראל, בעוד שהייתה בארצות הברית בשהות קבועה מפרה את החוקים המקומיים של ארצות הברית. במצב זה אי אפשר להחשיב את האישה כתושבת ארצות הברית, וגם אם בפועל תשהה האישה בארצות הברית ותקבל מעמד חוקי זמני בעתיד, אין בכך כדי לתת לה מעמד של תושבות מחוץ לגבולות ישראל.

אם כן, גם בלי להיכנס למבחן הזיקה, הרי שהאישה נחשבת לאזרחית יהודייה בישראל, ויעוין בדברי השופט מישאל חשין בעניין חג'ג' (בג"ץ 1480/1 סעיף 19):

19. היו שאמרו כי פירוש המושג "בישראל" הוא פשוטו כמשמעו: נוכחות פיזית בישראל גם של תובע גם של נתבע. הביטוי "יהודים בישראל" פירושו הוא אפוא: יהודים המצויים בגופם בישראל. ראו, למשל: פרשת מטלון [1], בעמ' 1650; בג"ץ 297/77 חן נגד בית הדין הרבני האזורי בחיפה (פרשת חן [6]), בעמוד 690 ואילך.

לימים הורחבה ההלכה (כדעת המיעוט של השופט לנדוי בפרשת חן [6], בעמ' 685) ונקבע כי בית הדין הרבני קונה סמכות שיפוט גם אם התובע, יוזם ההליכים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אינו מצוי פיזית בישראל. ראו: בג"ץ 386/78 מגנזי נגד מגנזי [7], בעמ' 291 ; בג"ץ 238/81 הראל נגד בית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו (פרשת הראל) [8].

בהקשר זה עשה בית המשפט שימוש במושג של "נוכחות קונסטרוקטיבית", וכלשונו של בית המשפט בבג"ץ 4424/93 גיל נגד גיל (פרשת גיל [9]), בעמוד 804: "הנוכחות הקונסטרוקטיבית של תובע הינה פועל יוצא מכך כי כפף עצמו לסמכותו של בית הדין הרבני, באמצעות שליחו בארץ."

לימים הורחבה ההלכה שוב, והוכרה סמכות לבית דין רבני, בנסיבות מסוימות, גם מקום שהנתבע אינו מצוי בישראל אך הוא "לא ניתק את זיקתו ממקום מושבו הקבוע בארץ": בג"ץ 871/86 קריב נגד בית הדין הרבני האזורי בתל אביב יפו [10], בעמוד 156, מפי השופט גולדברג.

עזיבתה של האישה למדינה אחרת, שבה אין לה מעמד חוקי של תושבות, לאחר מועד הגשת התביעה לא תפקיע את הסמכות הטריטוריאלית של בית הדין שכבר החלה בסמכות.

ההליכים בהתאם לאמנת האג נפתחו לאחר ההליכים הפעילים בבית הדין בנושא המשמורת ואין בהם כדי לפגוע בסמכות השיפוט של בית הדין הרבני, בייחוד לאור העובדה שפסקי הדין שניתנו ניתנו בהסכמה, בלי להכריע לגופם של הטענות בדבר חטיפה.

בנוסף לאמור, גם לו הייתה קביעה של הרשויות השיפוטיות או המנהליות (The judicial or administrative authority) של 'מדינה מתקשרת' – במקרה שבפנינו בית המשפט לענייני משפחה בישראל – ש'מקום המגורים הרגיל של הילד' (the State of the habitual residence of the child) אינו נמצא בישראל, אין בכך לקבוע שתושבות האם והילדים במקום המגורים הרגיל תיחשב תושבות לעניין הדיון במשמורת. מכל מקום בנידון שבפנינו לא הייתה קביעה שיפוטית מעבר להסכמה דיונית.

כמו כן, אין בכוח אמנת האג להכריח רשויות מדינה מארחת להעניק זכויות של תושבות מעבר למצב שהיה קיים בטרם הוצאת הילד ממקום המגורים הרגיל. תכליתה של האמנה היא להשיב את הילדים למקום המגורים הרגיל לצורך השבת המצב לקדמותו (Status quo-ante). כל זאת תוך התייחסות לילדים, אולם בנוגע להורי הילדים אין לקביעה זו חשיבות מלבד המצב העובדתי – שמסתבר שהאם תלך בעקבות הילדים למקום ההשבה בהתאם להחלטה בהתאם אמנת האג. מאידך גיסא הילדים טפלים להורים ומקום הדומיסיל של ההורים הוא שיקבע את הדומיסיל של הילדים.

גם אם מדינות מסוימות נוהגות לעת עתה בסלחנות כלפי שוהים בלתי־חוקיים ואינן מפעילות כלפיהם את האמצעים המתבקשים על פי חוק, ואף אם מדינות אלו מאפשרות גישה לערכאות בנושא המשמורת בהתאם למשפט המקומי הפנימי, אין בכך כדי לקבוע תושבות, מאחר שהדבר נובע אך מתוך ההבנה שיש צורך בהסדרת חיי קטינים גם במצב של שהייה בלתי־חוקית במדינה זרה. כפי שלדוגמה ניתן לבית המשפט המקומי בארצות הברית לחרוג מתנאי זמני שהייה המינימליים, כדי לדון בנושא משמורת ומזונות, ואין בסעד זה כדי לקבוע תושבות או מעמד של תושבות שאין כאן אלא סעד הומניטרי שנועד לתת סיוע לחסרי ישע בקהילת השוהים הבלתי־חוקיים.

גם מבחן הזיקה מתקיים בנידון שבפנינו: האישה אזרחית ישראל והתגוררה בה עד לשהייתה בארצות הברית לצורך לימודים ועבודה זמנית של בעלה, הוריה ומשפחתה מתגוררים בארץ והיא מקיימת עימם קשר תדיר, נכסיה נמצאים בארץ, יש לה חשבונות בנק בישראל, אין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לה נכסים או עבודה קבועה בארצות הברית. אפשרויות הקיום שלה בארצות הברית במצב של שהייה ללא מעמד מוגבלות, ומעל לכול: העדר מעמד של תושבות בארצות הברית די בו כדי להותיר ולהחיות זיקה לארץ אפילו לא הייתה שווה בארץ בעת הגשת התביעות. וכפי שכבר הארכתי פסק דין שניתן בתיק 1043032/1 (פורסם).

יש להוסיף לכאן את דברי השופטים (כתואריהם אז) מ' נאור וא' רובינשטיין בבג"ץ 7075/04

השופטת מ' נאור כתבה:

את הביטוי 'תושבות' בחוק עלינו לפרש על פי התכלית המונחת ביסוד ההסדר הנורמטיבי (ראו והשוו: ע"פ 3025/00 הרוש נגד מ"י, פ"ד נד (5) 111, 122 ו' – 124 ג'). לעניין תכלית החקיקה ניתן ללמוד מעניין חג'ג', אף שפסק דין זה עסק, במישרין, בתיבה "בישראל".

בענייננו, בני הזוג התחתנו וגרו בישראל שנים ארוכות, לאישה יש רכוש רב בישראל, היא ממשיכה לקיים כאן הליכים משפטיים וילדיה גדלו בישראל בשנות המגורים המשותפים. בנסיבות אלה לא שוכנעתי כי מגוריה של האישה בארצות הברית כיום כבר ניתקו את קשר ה'תושבות' לישראל. תנאי ה'תושבות' הוא תנאי פרסונלי, ולא תנאי טריטוריאלי. יסודותיו מתגבשים באופן מהותי, ולא באופן טכני. בנסיבות שתוארו שוכנעתי כי האישה עודנה בעלת זיקה של 'תושבות' לישראל, וכי זיקה זו טרם נותקה.

על כך הוסיף השופט א' רובינשטיין באותו פסק דין וקבע תוך התייחסות למציאות החיים המודרניים כדלהלן:

למקרא דבריה של חברתי השופטת נאור, המקובלים עליי, מצאתי לנכון להוסיף את אלה: כפי שציין הנשיא ברק בפרשת הרוש שהזכירה חברתי (ע"פ 3025/00 הרוש נגד מדינת ישראל, פ"ד נד (5) 111, 123),

המונח 'תושב' מתפרש על פי התכלית הספציפית של החוק בו מדובר. הסמכות הפרסונלית לפי סעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושים) מטבעה מתפרשת, בנוסף לתנאיהם הספציפיים של בני הזוג בהם מדובר, גם על רקע הזמן והמקום. חיים אנו בעידן של דינמיות, בכפר הגלובלי, במצב שלא ניתן היה להעלותו על הדעת אך לפני עשורים בודדים כאשר למגוריהם של אנשים. חזון נפרץ הוא שיהיו בני זוג שידורו בישראל תקופה, יעברו לארץ אחרת לצרכי עבודה או לימודים, ישובו לשנים אחדות וחוזר חלילה, ופעמים יחיו האיש במקום האחד והאישה במקום אחר במשך תקופה ארוכה בלא שניתקו את קשר הזוגיות ביניהם.

התושבות צריך שתתפרש אפוא על רקע הזיקות הנבחנות במכלולן.

לפיכך ניזקק לפרשנות תכליתית המתמקדת בזיקות אלה כולן כבדקנו, למשל, את מושג ישיבת הקבע – מושג שהיה קל הרבה יותר לזיהוי ולהבחנה בשעה שניתנו פסקי הדין משנות השישים הראשונות שאזכרה חברתי השופטת נאור, כגון פסק דין מטלון. יתר על כן, חוששני כי גם אחר מבחני חלוף הזמן כאמת מידה לזיקות, שאליהם נדרש השופט חשין בפרשת ברגר שציטטה חברתי, לא תמיד יקל לעקוב באופן 'טכני' במקרים שבהם התושבות היא דינמית ומקומה משתנה מדי שנים אחדות, כך שה'קבע' נעשה יחסי וגמיש. לא למותר לציין כי משהוצעה בשכבר הימים הצעת חוק נישואין וגירושים (שיפוט בתי דין רבניים), תשי"ג – 1953 (ה"ח תשי"ג, 186),

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דובר בדברי ההסבר על סמכות כלפי כל יהודי בישראל, ובין השאר "בין שהוא תושב קבוע בישראל ובין שהוא ארעי".

תכליתו של סעיף 1 בו מדובר, בין היתר, היא לדעת לאפשר טיפול יעיל ואנושי בנושאים הרגישים של נישואין ובעיקר גירושין, ומצדיקה פרשנות שתאפשר, כמובן בגדרי סבירות ושכל ישר, מתן פתרונות הולמים בבתי הדין ובבית משפט זה, המביאים בחשבון את ההתפתחויות הללו בהקשר הניידות האנושית מהתם להכא ומהכא להתם.

זהו גם המסר שביקשתי ללמוד מפרשת חג'ג'. כך גם, דומה, פורש הדיבור "בישראל" באותו פסק דין, על פי תכליתו – "יהודים שיש להם זיקה ראויה לישראל" (עמוד 227), ולהלן בהקשר הפרסונלי: "דומה לתנאי התושבות הוא התנאי שעניינו יהודים בישראל, תנאי שפירושו הוא – כפי שראינו – יהודים שיש להם 'זיקה' לישראל, ולא אך 'זיקה' סתם אלא זיקה אמיצה דיה עד שיהיה בה כדי להצדיק הקניית סמכות לבית הדין הרבני" (שם).

בחיים העכשוויים בהם מקובל שעובדים בחברות רב לאומיות שוהים למשך תקופה ארוכה עם משפחתם במדינה אחת במשך מספר שנים ואחר כך עוברים למדינה אחרת מציאות זו אין בה בכדי לעקור את הזיקה למקום המגורים העיקרי. ואין זה סותר שבנוגע לקביעת "מקום מגוריו הרגיל" של הילד בהתאם לאמנת האג אפשר שיקבע שיש להשיב את הילד למקום שהייה בעת העבודה במדינה הזרה הגם שהזיקה העיקרית היא במדינה אחרת.

האישה הגישה תביעות בבית המשפט לענייני משפחה בטרם חלוף תקופת עיכוב ההליכים. אף שתביעות אלו הוגשו שלא כדין, יש בעצם הגשת התביעות משום הכרה בסמכות הטריטוריאלית של הערכאות בישראל.

לאור האמור, הרי שסמכות השיפוט בנושא הגירושין בהתאם לסעיף 1 לחוק בתי דין רבניים נתונה לבית הדין, ומאחר שסמכות הדיון בנושא הגירושין נתונה לבית הדין הרי שבהתאם לסעיף 3 לחוק גם הנושאים הכרוכים שהם המשמורת והסדרי שהות, חלוקת הרכוש ומזונות האישה והילדים נתונים לסמכות שיפוטו של בית הדין הרבני.

לאחר שקבענו שעל פי החוק המקומי נתונה סמכות הדיון בכל הנושאים הכרוכים לבית הדין הרבני, שומה עלינו לקבוע את הפורום הנאות, וזאת מתוך כיבוד ערכאות במדינות זרות בהתאם לדוקטרינת הפורום הנאות החלה על בית הדין הרבני בהתאם לדעת הרוב בבג"ץ בעניין רון (בג"ץ 8754/00).

הפורום הנאות

תביעת הרכוש

בנוגע לרכוש הצדדים: לאישה תביעות על זכויות הרשומות על שם הבעל, לבעל אין תביעות על זכויות הרשומות על שם האישה, רכוש הבעל נמצא רובו ככולו בישראל, וככלל הסמכות הבין-לאומית נתונה לסמכות השיפוטית של מקום הימצאם של הנכסים.

אומנם נראה שבהקשר זה [היה נקבע הפורום הנאות בישראל אף לולי היו הנכסים בה, שכן] שונה איזון משאבים בהתאם לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973, החל על הצדדים שבפנינו. מאחר שהחוק מקנה זכות נדחית של איזון משאבים ולא שיתוף בפועל, הרי שגם אם מדובר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנכסים הרשומים על שם אחד מבני הזוג, קמה לו זכות לאזן את זכויותיו העודפות על פי רצונו אם בעין, אם בכסף או בשווה כסף כפי שנקבע בסעיף 6 (ב) לחוק יחסי ממון.

לכן בטל הרציונל העומד מאחורי קביעת סמכות השיפוט בהתאם למיקום הנכסים כיוון שהפעולה המשפטית היא של שמאות והחייב הוא 'אקרקפתא דגברא' ולא קביעת בעלות על הנכסים. זאת בניגוד לזכויות מכוח שיתוף.

לאור האמור הרי שהפורום הנאות להתדיינות בנושא הרכוש ייקבע על פי הסמכות הבינלאומית החלה על הצדדים עצמם דהיינו – בענייננו וכאמור לעיל – בישראל.

תביעת המשמורת והסדרי השהות

בנוגע ל'פורום הנאות' בנושא המשמורת ומזונות הילדים, יש מקום לדון אם לאור שהותם הארוכה של הצדדים וילדיהם בארצות הברית בית המשפט בנבדה הוא הפורום הנאות לדיון במשמורת והסדרי השהות.

יש להקדים שבעת הגשת תביעות הבעל בישראל ביום ג' בסיוון תשע"ז (28.5.2017) שהו הצדדים בישראל ולא היה תלוי ועומד הליך משפטי בערכאה אחרת, וכך לא היה מקום לכיבוד ערכאות הדדי בגין הליכים קיימים ועומדים (lis alibi pendens). לא ניתנו גם החלטות שיפוטיות בחו"ל בעבר, ולפיכך הנידון שבפנינו אינו Res judicata.

האב פנה בבקשה לסעד דחוף להסדרת הסדרי השהות עם הילדים, מאחר שלדבריו האם מונעת ממנו לראות את הילדים. בית הדין הרבני נתן החלטות וקבע הסדרי השהות מורחבים ושוויוניים לשני ההורים. רשויות הרווחה ביישוב [...] היו מעורבות ועדכנו את יחידת הסיוע בהתאם להוראות בית הדין. זאת בהתאם לסעיף 76 (2) לחוק הכשרות והאפוסטרופוסות, בעת שהתעורר צורך בישראל, כפי שנקבע בבג"ץ בעניין רון (8754/00) פסקה 14.

בהתחשב בכך מתעוררת השאלה אם לערכאות בישראל סמכות לדון במשמורת הילדים מבחינת כללי המשפט הבינלאומי הפרטי. בשאלה זו עוסק סעיף 76(2) לחוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופוסות, תשכ"ב – 1962, שחל גם על בתי הדין הרבניים, כקבוע בסעיף 79 סיפה לאותו חוק. וזו לשון הסעיפים:

76. בתי המשפט בישראל מוסמכים [...]

(2) לפעול לפי הפרק השני והשלישי לחוק זה בכל מקרה שהצורך לעשות כן התעורר בישראל [...]

79. [...] ומקום שבית דין דתי מוסמך על פי דין ושיפוט לשפוט, יראו כל הוראה בחוק זה [...] שמדובר בה בבית משפט כאילו מדובר בה בבית דין דתי.

סעיף 76(2) הנ"ל מעניק בסיס רחב לסמכותן של הערכאות בישראל מבחינה ביןלאומית לדון במשמורתו של קטין: "[...] בכל מקרה שהצורך לעשות כן התעורר בישראל."

השאלה אימתי מתעורר הצורך לדון בענייניו של קטין בישראל היא שאלה שבשיקול דעת, ועל בית המשפט להכריע בה על פי מכלול נסיבות העניין, ובוודאי על פי טובת הילד שהיא תמיד לנגד עיניו של בית המשפט.

עוד לפני שנים נקבע בפסיקתנו כי הצורך לדון במשמורת ילדים יכול להתעורר גם כאשר הקטין אינו בארץ, למשל כאשר הוא הוצא למדינה זרה שלא כדין. כיום, השאלה אם הוצא הילד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שלא כדין מישראל תוכרע בדרך כלל לפי אמנת האג (ראו: ע"א 100/76 פרלמוטר נגד פרלמוטר [17]), בעמוד 358–359; ע"א 25/78 בסנר נגד הרפז [18], בעמוד 798; ע"א 86/82 חלו נגד חלו [19], בעמוד 529; ע"א 232/89 לויאן נגד לויאן [20], בעמוד 668. וראו גם בג"ץ 201/76 מסארווה נגד מסארווה [21], בעמוד 293–294, 296).

בענייננו אף הוסדרו מוסדות לימוד בארץ באמצעות צווים של בית הדין, וכקביעתו של בית המשפט בנבדה – בית הדין ורשויות הרווחה בארץ פועלים ביעילות ובזריזות. באותה העת פעל בית הדין מתוך צורך שהתעורר בארץ לאור הימצאותם של הילדים בישראל והצורך לדאוג לרווחתם ולהסדרת הסדרי שהות ולמניעת ניכור הורי.

ניסיונות האם לפתיחת הליכים בבית המשפט לענייני משפחה בנושא המשמורת, ולאחר מכן בארצות הברית – בעת שהיית הצדדים בישראל – הליכים שבהם בסופו של יום החליט בית המשפט בנבדה שהוא נעדר סמכות לפסוק בנושאים שהונחו לפניו בעת קיומם של הליכים יעילים בישראל ובהעדרם של הצדדים, נותנים את הרושם שהאישה מנסה בכל צורה אפשרית לבצע קניית פורום שיפוט (forum shopping) בכל דרך אפשרית אם בארץ אם בחו"ל.

לאחר שבית הדין כבר נתן החלטות אופרטיביות, שאותן ביצעו הצדדים, הגישה האישה בקשה להשבת הקטינים לארצות הברית בהתאם לאמנת האג. במסגרת הליכים אלו הגיעו הצדדים להסכמה דיונית שהילדים יוחזרו לארצות הברית. לטענת הבעל בבית המשפט המחוזי, ההסכמות בבית המשפט לענייני משפחה היו על הבסיס שהחזרה לא תפגע בהליכים המתקיימים בבית הדין הרבני.

לו נעשתה שהיית הצדדים וילדיהם בכפייה אפשר שהיה מקום לקבוע שהפורום הנאות נמצא בארצות הברית וזאת מתוך השיקול האוניברסלי של מניעת מקלט לחוטפי ילדים שהוא הרציונל של אמנת האג ואליו כפופים הערכאות של המדינות המתקשרות לאמנה.

בנידון שלפנינו לא נבחנו בפועל הגרסאות הסותרות של הצדדים בנוגע לחזרה לישראל. ההחלטות בהליכים בהתאם לאמנת האג בבית המשפט לענייני משפחה ניתנו על בסיס הסכמת הצדדים, ולא נקבע בהחלטה שיפוטית עניינית על החזרת הילדים בעילה של חטיפה.

לכן שומה על בית הדין להתייחס לשאלת מעמד חזרת הצדדים לישראל ולבחון אם החזרה לארץ הייתה חזרה בעוולה – דבר שמצריך את בית הדין לשקול אם למשוך את ידיו מלדון בבקשה.

יש לציין שאת טענת 'פורום לא נאות' צריך להעלות הנתבע, ועל הנתבע להעלות טיעונים עניינים כפי שכתבה השופטת (כתוארה אז) דורית ביניש (בג"ץ 8754/00 פסקה 17):

נטל ההוכחה בעניין קיומו של פורום זר מוסמך בעל מרב הזיקות למקרה נושא התביעה מוטל על הנתבע. המבחן שבו עליו לעמוד אינו מאזן נוחות רגיל; על נתבע הטוען טענת 'פורום לא נאות' לשכנע את בית המשפט כי המאזן נוטה בבירור ובאופן משמעותי אל עבר הפורום הזר (ראו: ע"א 2705/91 הנ"ל [35], בעמוד 572–573; *Dacey & Morris supra (vol. I) [71], at p.*; 395).

האישה, בטיעוניה, לא העלתה טענות ענייניות אלא טיעונים פרוצדוראליים כלליים בנוגע לסמכות הדיון מצד הסמכות הטריטוריאלית וכן מצד ההליכים בהתאם לאמנת האג, הליכים שאין עניינם חופף בהכרח לסמכות השיפוט בנושא המשמרת והסדרי שהות. בנוגע לפורום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנאות לא מצאנו טיעונים ענייניים בסיכומים. האישה גם לא הביאה בסיכומיה אסמכתאות שלא היה בכוונת הצדדים להגיע לישראל. אך אין זה פוטר את בית הדין לדון בנושא לגופו.

כאמור, הצדדים התגוררו בארצות הברית כשמונה שנים טרם ההגעה לישראל וזאת לצורך לימודים ולאחר מכן לצורך עבודה זמנית. עיקר משך חייהם של הילדים היה בארצות הברית וכך גם רוב שנות הנישואין של הצדדים. אומנם נשמר קשר עקבי עם הקרובים הנמצאים בישראל, והילדים למדו גם בארצות הברית בבית ספר יהודי ולמדו עברית כדי לשמר את הקשר עם ישראל. כיום כל נכסי הצדדים נמצאים בישראל וכך גם מקום עבודתו של האב.

שהיית הצדדים בארצות הברית הייתה באמצעות אשרת שהייה זמנית לצורך עבודה בחברה בין־לאומית. תוקף האשרה היה לשש שנים, וזאת בהתאם לאופי עבודתו של הבעל.

בתום עבודתו של הבעל בפרויקט בלאס וגאס ולפני תפוגת אשרת השהייה חזרו הצדדים לישראל – לגרסתו של הבעל מרצון ומהסכמה, ולגרסת האישה במרמה כאשר כוונת הצדדים הייתה לשהייה קצרה בת כשבוע ימים, והבעל מנע בטכסיסנות את שיבתם לחו"ל.

כאמור לעיל, האישה לא הציגה מסמכים ואסמכתאות לקיומה של אשרת שהייה ברת־תוקף, וזאת על אף החלטת בית הדין שתציג אסמכתאות, האישה גם לא הציגה בקשה להארכת תוקף אשרת השהייה. אלא שמעיון בנספחים שצורפו לבקשות האישה לבית הדין זה עולה שבטענותיה לפני ערכאות אחרות טענה שיש ברשותה ויזה מסוג r-1 שתקפה עד לחודש מרץ 2019.

הבעל הציג העתק של תכולת המכולה שנשלחה לישראל בחודש ינואר 2017, ובו ריהוט ותכולת בית במשקל כולל של 2.2 טון. לטענת הבעל מדובר במיטלטלין של הצדדים. בתכולה מצוינים רהיטים שונים, אולם גם פריטים נוספים שאינם מתאימים לתכולת בית. כתובת המשלח הוא כתובת הבעל, אולם המשלח בפועל הוא אבי הבעל.

כמו כן, ניתן עיכוב יציאה נגד הבעל בבית הדין לבקשת הבעל – פעולה שלכאורה סותרת את טענות האישה בדבר כוונה לחזור לחו"ל.

אם כן, יש לפנינו שתי גרסאות: גרסת הבעל הנתמכת במעמד החוקי של הצדדים בארצות הברית, באשר חזרת הצדדים לארץ תואמת את תנאי הוויזה, וגרסת האישה שהצדדים התכוונו להישאר בארצות הברית במעמד בלתי־חוקי, ללא אשרות שהייה ברות־תוקף ובניגוד להצהרות הצדדים בעת קבלת אשרות השהייה.

ועוד: אם תכולת המכולה היא באמת המיטלטלין של בני הזוג, כטענת הבעל, הרי שלא יעלה על הדעת שהאישה לא הייתה מודעת למשלוח תכולת הבית לישראל.

יש לציין שבכתבי הטענות של האישה לבית המשפט בנבדה כתבה האישה שהיא אינה יודעת היכן החפצים האישיים של הצדדים.

לדברי הבעל בכתב ההגנה שהוגש לבית המשפט לענייני משפחה, קיימות התכתבויות בדבר כוונה לרישום למוסדות לימוד וחינוך בארץ. מנגד לדברי האישה בכתב התביעה לבית המשפט בנבדה, יש לה אסמכתאות לכוונה לרישום ושהייה בארצות הברית. האסמכתאות לא הוצגו לבית הדין במסגרת הסיכומים ולכן קשה לעמוד על מהותן ומשקלן.

עמדת בית הדין היא שהמעמד הרשמי המוסדר של בני הזוג במדינות השונות הוא ראייה לכוונת קביעת מקום המגורים של הצדדים, וזאת בהעדר ראייה פוזיטיבית אחרת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הלכך כאשר פוקעת אשרת השהייה של מי מהצדדים הרי שיש בכך כדי להראות על הסכמה מעין חוזית בין בני הזוג לקביעת מקום מגורי הצדדים בארץ המוצא.

כאמור, לא נקבע בהחלטה שיפוטית שבוצעה חטיפה, ולכן גם אם מקום המגורים הרגיל של הילדים עד למועד פקיעת אשרת השהייה של מי מההורים היה בארצות הברית, אין בכך כדי לגרוע מקביעת סמכות שיפוט בין־לאומית במקום שהיית האב שבו תושבותו היא חוקית ומוסדרת. הדבר נותן גם משנה תוקף להסבריו של הבעל בדבר כוונה לחזור לארץ בגמר העסקתו בארצות הברית.

ולכן, בהעדר ראיה מצד האישה לכוונת הצדדים להסדרה חוקית של המשך שהייתם בארצות הברית, יש לקבוע שהפורום הנאות הוא בישראל.

יש להוסיף נימוק נוסף: כאשר קיימות שתי רשויות שיפוט, באחת – השהייה מוסדרת חוקית, ובשנייה – השהייה בהתאם לחוקי ההגירה של המדינה המארחת בלתי־חוקית, לא מתקבל על הדעת לקבוע שהפורום הנאות יהיה במדינה שבה מעמד הצדדים אינו מוסדר, גם אם ניתנים בה סעדים משפטיים.

לענייננו: אשרת השהייה מסוג r-1 שניתנה לאישה מאפשרת רק עבודה במסגרת הוראה דתית לאנשים דתיים השייכים לדת מסוימת. גם לדברי האישה, היא אינה עונה על דרישות הוויזה מאחר שאין לה עכשיו עבודה הוראה של מקצועות דת במסגרת דתית, והיא עצמה אינה דתית. לדבריה הועסקה החל מחודש יולי 2016 בהוראת עברית, כאמור שלא על פי אשרת השהייה שברשותה – תקופה קצרה של פחות משנה ממועד סיום עבודתה. גם אם אין זה מעניינו של בית דין זה לאכוף חוקי הגירה במדינות זרות, ברורה העובדה שהמשך השהייה החוקית של הצדדים יחדיו בארצות הברית בתנאי הוויזה הנוכחיים הגיעה אל קיצה לאחר שהבעל הפסיק את עבודתו בארצות הברית.

אין לקבל מציאות שבה אחד מבני הזוג יכוף שהייה בלתי־חוקית במדינה זרה על כורחו של בן הזוג השני. ולכן גם אם ילדי הצדדים התרגלו לשהות במדינה הזרה, המגורים הרגילים של הילדים הגיעו אל קיצם עת פקעה אשרת השהייה של אחד מבני הזוג.

יתרה מכך: כאשר בפנינו שני מתדיינים, האחד פועל בהתאם לחוקי המדינה המארחת – עוזב בעת פקיעת אשרת השהייה וחוזר למקום מושבו הקבוע, ולעומתו, הצד השני, מפר את חוקי ההגירה של המדינה המארחת – גם אם זו נוהגת לעת עתה בסלחנות כלפי מהגרים בלתי־חוקיים, וגם אם מדובר במדינת מקלט (sanctuary state) – אין לתת מקום לביצוע קניית פורום (forum shopping) בצל מדיניות חוסר האכיפה של ה־DHS ו־ICE כלפי מהגרים בלתי־חוקיים, ויש להעדיף את שומר החוק על פני מפר החוק.

על כן, מאחר שההליכים בישראל החלו בסמכות וניתנו בהם החלטות אופרטיביות – מעשיות, הרי שמצופה מערכאות במדינות אחרות לכבד את ההליכים שכבר החלו בסמכות, ולא לאפשר למי ששווה בצורה בלתי־מוסדרת במדינה המארחת לנצל את המעמד הבלתי־חוקי נגד מי ששווה במדינה אחרת שבה שהיית כל הצדדים היא חוקית.

בית הדין הטיל עיקול על בית הורי האישה כדי להבטיח את קיום ההליכים בישראל. כמו כן, גם לדברי האישה, נכסיה נמצאים כיום בישראל, וכך ניתן לאכוף את פסקי הדין הניתנים בישראל באמצעות ערובות מתאימות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לסיכום

לבית הדין הרבני בישראל סמכות טריטוריאלית לדון בתביעת הגירושין ובתביעות הכרוכות, ובכלל זה תבעת המשמורת והסדרי השהייה.

האישה לא התייחסה בסיכומיה שהוגשו לבית הדין לטיעונים בנוגע לפורום הנאות מלבד טענות כלליות המתייחסות להליכים בהתאם לאמנת האג, שאינם בהכרח רלוונטיים לקביעת הפורום הנאות לאור המצב המשפטי של הצדדים בארץ המארחת ולאור ההחלטות בהסכמה להחזיר את הילדים לארצות הברית.

לכן היה מקום לדחות את הבקשה ולא להתייחס לטענות עובדתיות שלא הועלו לפני בית הדין זה. אולם היות שמיסודות שיטת המשפט בבתי הדין הרבניים הוא היותם אמונים על צדק ולא רק על משפט, התייחס בית הדין לפנים משורת הדין לטיעונים שנטענו בכתבי טענות בערכאות אחרות הן בארץ והן בחו"ל, גם אם אלו הוגשו בצורה בלתי תקינה כנספחים לבקשות.

על אף האמור לא מצאנו שבית הדין הרבני בישראל הוא פורום לא נאות, ואדרבה: הפורום הנאות להתדיינות הוא בישראל, ויש להמשיך את ההליכים הקיימים בבית הדין הרבני.

לאור כל הנימוקים דלעיל סמכות השיפוט נתונה לבית הדין הרבני בכלל התביעות שהונחו לפניו.

ניתן לפרסם את ההחלטה בהשמטת פרטים מזהים.

הרב יצחק רפפורט

מצטרף למסקנה שלבית הדין הרבני בתל אביב נתונה הסמכות לדון בכל הנושאים שנכרכו לתביעת הגירושין של הבעל.

בקשות בא כוח הבעל בעניין הסדרי השהות יטופלו בנפרד.

הרב מאיר פרימן – אב"ד

מצטרף לאמור.

הרב מאיר קאהן

נפסק כאמור.

ניתן ביום י"ב באדר התשע"ח (27.2.2018).

הרב יצחק רפפורט

הרב מאיר קאהן

הרב מאיר פרימן – אב"ד